

KAN MOBBNING VARA ETT BROTT?

Modeller för hur man ingriper i lagstridiga handlingar i skolorna i Karleby

I skolor hanteras lagstridiga handlingar för ofta som mobbning. Begreppet mobbning är diffust och förringande och säger ingenting om hur allvarlig, obehaglig eller lagstridig en enskild handling är. Begreppet mobbning har inte definierats i lag.

Lagstridiga handlingar som kallas mobbning är avsiktliga och fyller nästan alltid kriterierna för ett brott. En person under 15 år har inte straffrättsligt ansvar, men dock ersättningsansvar. Handlingarnas allvar ska beskrivas med deras rätta namn och tillvägagångssätt. En lagstridig handling kan inte förringas till mobbning bara för att den äger rum på en skolas område.

Utmaningar hör till normal tillväxt och utveckling. Många har tidvis problem med att skapa och upprätthålla positiva sociala relationer. Hos skolelever håller dessa färdigheter först på att utvecklas och därför uppstår det konflikter mellan elever. Genom att man lär ut och utvecklar känslö- och kommunikationsfärdigheter skapas en positiv verksamhetskultur som motarbetar och minskar mobbning och lagstridiga handlingar avsevärt. Till normal tillväxt och utveckling hör ändå inte sådana handlingar som uppfyller rekvisiten för brott. Sådana ska utredas av myndigheterna.

Anmälningsskyldighet och anmälningsvillighet

Till tjänsteverksamhet hör utövande av prövningsrätt. Sedvanliga, mindre gräl mellan barnen som man ingriper i med hjälp av pedagogiska och disciplinära åtgärder för inte med sig anmälningsskyldighet till polisen. När anmälningsskyldigheten övervägs ska **barnets ålder och utvecklingsnivå** alltid beaktas.

Handlingar som uppfyller rekvisiten för misshandel innebär anmälningsskyldighet. Enligt 25§ i barnskyddslagen ska de som arbetar med barn och unga göra en anmälan till polisen om de får kännedom om sexualbrott mot barn eller brott mot liv och hälsa som kan leda till två års fängelsestraff. I oklara situationer konsulteras myndigheterna. Kontaktuppgifterna finns i slutet av denna anvisning.

Som **mobbning** uppfattas en mängd handlingar som inte uppfyller rekvisiten för brott. Dessa handlingar är allvarliga och bör inte förminskas. Det kan vara fråga om t.ex. isolering, förlöjligande, underskattning, utskällning, uppmaning till självmord och olika miner, gester och tecken som förringar en annan person. I sådana fall handlar det om psykiskt våld. Ett ojämlikt förhållande råder där den mobbade är i underläge och oförmögen att försvara sig. Mobbning skiljer sig från gräl i och med att det är kontinuerligt. Ovan nämnda handlingar äventyrar lätt barnets eller den ungas tillväxt och utveckling och om sådana kan göras barnskyddsanmälan enligt barnskyddslagen. Psykiskt våld kan i en del fall uppfylla rekvisiten för misshandel enligt 21 kap. i strafflagen.

Personal som arbetar med barn och unga har en på lag baserad skyldighet att göra brottsanmälan om sexualbrott eller misshandel som riktas mot minderåriga barn. Den som underlåter att göra en brottsanmälan om handlingar som avses i 25 § i barnskyddslagen bryter mot sin tjänsteplikt. Anmälan ska göras omedelbart när man fått vetskap om handlingen.

Varje anmälan behandlas i samarbete med nödvändiga myndigheter, till exempel Ankarteamet och elevvården eller skolans personal.

Målsägandebrott

Målsägandebrott betyder att målsäganden har initiativrätt när det gäller att väcka åtal. Motsatsen till målsägandebrott är brott som faller under allmänt åtal, vilket innebär att åklagaren kan väcka åtal på eget initiativ, utan målsägandens medverkan. Det finns också sådana brott som i princip är målsägandebrott men gällande vilka åklagaren kan väcka åtal på eget initiativ om vissa villkor fylls. I skolmiljön är målsäganden oftast en elev, en medlem i skolans personal och i vissa fall den organisation som upprätthåller skolan.

Typiska målsägandebrott är till exempel hemfridsbrott, ärekränkning, olaga hot, olaga tvång, olovlig observation eller avlyssning och spridande av information som kränker privatlivet.

Exempel: Person X kallar Y för hora på skolgården. Det är fråga om ärekränkning. Y yrkar dock inte på straff åt X. Polisen inleder ingen förundersökning i ärendet, eftersom den kränkta personen inte önskar det. Vid behov kan ärendet behandlas i Ankarteamet med tanke på allmänt intresse, för att både gärningsmannen och personen som är föremål för kränkningen ska förstå att sådant uppförande inte är tillåtet och att det är fråga om ett brott. En förundersökning förutsätter dock att gärningsmannen ska ha brottsrättsligt ansvar, d.v.s. var minst 15 år. Gärningen i sig är brottslig oberoende av gärningsmannens ålder.

Modeller för ingripande i de mest allmänna lagstridiga handlingarna i skolorna

Lagstridig handling, som uppfyller rekvisiten för misshandel: när en elev slår eller sparkar någon, slår omkull någon, knuffar någon mot väggen, biter, klöser, luggar eller annars orsakar smärta eller skada åt någon eller skadar någons hälsa utan att använda fysiskt våld. StraffL 21 kap. § 5, gärning som hör under allmänt åtal.

Åtgärder:

- Omedelbart ingripande i gärningen.
- Anmälan till nödcentralen i akuta situationer.
- Anmälan till alla parter vårdnadshavare.
- Polisanmälan.
- Anmälan till socialjouren.
- Straffskalan för 15 år fyllda är böter eller fängelse i högst två år.

Lagstridig handling som uppfyller rekvisiten för olaga hot: när en elev hotar en annan med brottslig handling så att den hotade har motiverad grund att anta att hen kommer att falla offer för ett brott. StraffL 25 kap. 7 §, målsägandebrott.

Åtgärder:

- Omedelbart ingripande i gärningen.
- Anmälan till alla parter vårdnadshavare.
- Tryggande av säkerheten för den som utsatts för hot.
- Fortsatta åtgärder och säkrande av förebyggande åtgärder.
- Vid behov polisanmälan.

- Straffskalan för 15 år fyllda är böter eller fängelse i högst två år.

Lagstridig handling som uppfyller rekvisiten för stöld eller snatteri:

när eleven olovligen tillägnar sig en annans egendom. BrottsL 28 kap. 1 och 3 §.

Beroende på den olovligen tillägnade egendomens värde handlar det antingen om ett brott som hör under allmänt åtal eller ett målsägandebrott.

Åtgärder:

- Omedelbart ingripande i gärningen.
- Anmälan till alla parterers vårdnadshavare.
- Polisanmälan; affärer anmäler alltid snatteri till polisen.
- Straffskalan för 15 år fyllda är böter eller fängelse i högst ett år och sex månader.

Lagstridig gärning som uppfyller rekvisiten för skadegörelse: när eleven med flit förstör någon annans egendom eller med flit annars orsakar skada på egendom. BrottsL 35 kap. 1 §, målsägandebrott.

Åtgärder:

- Omedelbart ingripande i gärningen.
- Anmälan till alla parterers vårdnadshavare.
- Polisanmälan om agerandet fortsätter.
- Straffskalan för 15 år fyllda är böter eller fängelse i högst ett år.

Lagstridig handling som uppfyller rekvisiten för spridande av information som

kränker privatlivet: när eleven publicerar nedsättande eller förlöjligande bilder eller uppgifter i medier eller på annat sätt offentliggör sådana för en stor grupp människor, till exempel i en diskussionsgrupp på nätet. BrottsL 24 kap. 8 §, målsägandebrott.

Åtgärder:

- Omedelbart ingripande i gärningen.
- Anmälan till alla parterers vårdnadshavare.
- Skolans åtgärder, om ingen brottsanmälan görs.
- Straffskalan för 15 år fyllda är böter.

Lagstridig handling som uppfyller rekvisiten för ärekränkning: när eleven offentligt sprider osanna uppgifter som orsakar någon annan skada, lidande eller annars förnedrar någon eller på annat sätt offentligt förnedrar någon. StraffL 24 kap. 9 §, målsägandebrott.

Åtgärder:

- Omedelbart ingripande i gärningen.
- Anmälan till alla parterers vårdnadshavare.
- Skolans åtgärder, om ingen brottsanmälan görs.
- Straffskalan för 15 år fyllda är böter.

Lagstridig handling, som uppfyller rekvisiten för kränkning av

kommunikationshemlighet: när eleven utan lov öppnar någon annans mobiltelefon eller dator och skaffar sig information om meddelanden, bilder eller annat material som de innehåller. StraffL 38 kap. 3 §, målsägandebrott.

Åtgärder:

- Omedelbart ingripande i gärningen.
- Anmälan till alla parterers vårdnadshavare.
- Skolans åtgärder, om ingen brottsanmälan görs.
- Straffskalan för 15 år fyllda är böter eller fängelse i högst två år.

Lagstridig handling, som uppfyller rekvisiten för identitetsstöld: när eleven uppträder med någons annans uppgifter i diskussionsgrupper eller andra motsvarande forum via någon annans mobiltelefon eller webbadress. StraffL 38 kap. 9 a §, målsägandebrott.

Åtgärder:

- Omedelbart ingripande i gärningen.
- Anmälan till alla parterers vårdnadshavare.
- Skolans åtgärder, om ingen brottsanmälan görs.

Lagstridig handling som uppfyller rekvisiten för kränkning av kommunikationshemlighet: när eleven med avsikt att störa mot någon annans vilja ringer denne eller sänder många meddelanden, beställer okynnessamtal eller annars på avsevärt sätt stör via elektroniska kommunikationsmedium. StraffL 24 kap. 1 a §, målsägandebrott.

Åtgärder:

- Omedelbart ingripande i gärningen.
- Anmälan till alla parterers vårdnadshavare.
- Skolans åtgärder, om ingen brottsanmälan görs.
- Straffskalan för 15 år fyllda är böter eller fängelse i högst sex månader.

Lagstridig handling som uppfyller rekvisiten för olovlig avlyssning: när eleven spelar in sådana diskussioner mellan andra som inte är avsedda för hans kännedom, och de som pratar inte har skäl att anta att någon utomstående pratet. StraffL 24 kap. 5 §, målsägandebrott.

Åtgärder:

- Omedelbart ingripande i gärningen.
- Anmälan till alla parterers vårdnadshavare.
- Skolans åtgärder, om ingen brottsanmälan görs.
- Straffskalan för 15 år fyllda är böter eller fängelse i högst ett år.

Lagstridig handling som uppfyller rekvisiten för olovlig observation: när eleven i smyg avbildar en person i skolan, på en toalett, i ett omklädningsrum eller på någon annan motsvarande plats på ett integritetskränkande sätt. StraffL 24 kap. 6 §, målsägandebrott.

Åtgärder

- Omedelbart ingripande i gärningen.
- Anmälan till alla parterers vårdnadshavare.
- Skolans åtgärder, om ingen brottsanmälan görs.
- Straffskalan för 15 år fyllda är böter eller fängelse i högst ett år.

Lagstridig handling som uppfyller rekvisiten för olaga förföljelse: när en elev upprepade gånger hotar, följer efter, iakttar, kontaktar eller på annat sätt obehörigen

förföljer någon mot dennes vilja så att förfarandet skapar rädsla eller ångest. StraffL 25 kap. 7 a §, målsägandebrott.

Åtgärder:

- Omedelbart ingripande i gärningen.
- Anmälan till alla parter vårdnadshavare.
- Skolans åtgärder, om ingen brottsanmälan görs.
- Straffskalan för 15 år fyllda är böter eller fängelse i högst två år.

När har man skyldighet att göra en barnskyddsanmälan?

Personalen inom småbarnspedagogiken och undervisningsväsendet har skyldighet att utan hinder av bestämmelserna om sekretess göra en barnskyddsanmälan om de i sin uppgift fått kännedom om ett barn för vars del behovet av vård och omsorg, omständigheter som äventyrar barnets utveckling eller barnets eget beteende kräver att behovet av barnskydd utreds [barnskyddslagen 25 § (417/2007)].

Anmälningsskyldigheten kan också grunda sig på sådan information som läraren i samband med skötseln av sina uppgifter fått kännedom om och som berör händelser utanför skoltid.

När har man skyldighet att göra en anmälan till både barnskyddet och polisen?

Personalen inom småbarnspedagogiken och undervisningsväsendet är skyldiga att trots sekretessbestämmelserna göra en anmälan både till barnskyddet och polisen om de på grund av omständigheter som de har fått kännedom om i sin uppgift har skäl att misstänka att ett barn utsatts för **sexuallbrott** (gärningar som är straffbara enligt 20 kap. i strafflagen) **eller brott mot liv och hälsa** (gärningar som är straffbara enligt 21 kap. i strafflagen och vars föreskrivna maximistraff är fängelse i minst två år) [barnskyddslagen 25 § 3 mom. (1111/2016)]. Ett sådant brott är till exempel misshandel. Även gärningar som utförs av en ung person under 15 år och som uppfyller rekvisiten för brott ska anmälas till polisen.

När har man rätt att göra en anmälan till polisen?

Personalen inom småbarnspedagogik, grundläggande utbildning, gymnasieutbildning och yrkesutbildning samt handledande utbildning har oberoende av skyldigheten att iaktta sekretess rätt att göra en anmälan till polisen om hen i sin uppgift fått kännedom om **omständigheter som ger skäl att misstänka att någon löper risk att bli utsatt för våld**. [Lagen om elev- och studerandevård (1287/2013) 23 § 4 mom. (274/2015)].

Att göra en anmälan om hot om våld hör till en ansvarsställande yrkesutövning och det får inte gå så att uppgifterna förblir oanmälda, därför att bestämmelserna i lagen är formulerade så att de inte är absolut förpliktande (FvUB 41/2014 rd).

När ska man hänvisa en person till socialtjänster

Om en anställd inom undervisningsväsendet i sitt arbete har fått kännedom om en person vars **behov av socialvård är uppenbart**, ska hen hänvisa personen till att söka socialservice eller om personen samtycker till det kontakta den myndighet som ansvarar för den kommunala socialvården, så att stödbehovet kan bedömas.

Om samtycke inte kan fås och personen är uppenbart oförmögen att svara för sin omsorg, hälsa eller säkerhet, eller om ett barns bästa absolut kräver det, ska de personer som ansvarar för att hänvisa personen till socialservice utan dröjsmål göra en anmälan om behovet av socialvård, oberoende av sekretessbestämmelserna. [Socialvårdslagen 35 § (1301/2014)].

Kontaktuppgifter:

Polisens förebyggande verksamhet

- Skolpolis Juha Puurula tfn 0295 44 7718

Ankarteamet i Karleby

Karleby polisstation

tfn 040 488 2904

ankkuritiimi@kokkola.fi

Socialjouren tfn 06 826 3002

https://www.soite.fi/sv?page_id=sosiaalipaivystys_ja_kriisipalvelut

Processen för utredning i händelse av lagstridig handling:

